343.611(497.11)(094)
COBISS.SR-ID 513155253

ТЕШКО УБИСТВО У СРПСКОМ ПРАВУ И СУДСКОЈ ПРАКСИ

Мирко Воштинић^{1*}
Више јавно тужилаштво у Краљеву

¹ * mvostinic1@gmail.com

ТЕШКО УБИСТВО У СРПСКОМ ПРАВУ И СУДСКОЈ ПРАКСИ

Сажетак: Аутор се у раду бави кривичним делом тешког убиства, најпре укратко указујући на основне теоријске одлике његових појавних облика. Тешко убиство је последица законске интервенције, односно чињенице да код лишења живота постоје одређена обележја која, по ставу законодавца, то убиство чине тешким. У нашем позитивном праву тешко убиство се јавља у чак једанаест облика, што је делом и последица потребе друштва да највредније људско право, право на живот, заштити у пуном обиму. Но, без обзира на то што је лишење живота уопште предмет великог броја теоријских радова и нажалост свеprisутно у пракси, још увек се јављају проблеми и недоумице у примени појединачних одредаба. Због тога, као и због већ поменуто чињенице да се кривично дело тешког убиства код нас јавља у великом броју појавних облика, значајно место у раду заузимају и примери судске праксе.

Кључне речи: кривично дело, тешко убиство, убиство, лишење живота

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Све већи удео најтежих кривичних дела са елементима насиља јесте једна од битних одлика савременог криминалитета у свету (Игњатовић, 2011: 105). Нажалост, таква тенденција присутна је и код нас, због чега наше кривично право посвећује посебну пажњу овом виду криминалитета, тзв. насилничком криминалитету (Ђорђевић, 2016: 245).

Инкриминацијом убиства штити се право на живот човека, које је, како је то општеприхваћено, врховно људско право које је важније од сваког другог права (Коларић, 2014: 146). Наше кривично право несумњиво полази од тога да су живот и тело човека најважнија добра, због чега су кривична дела са овим заштитним објектом и постављена на прво место посебног дела Кривичног законика (у даљем тексту: КЗ).² Наше кривично право традиционално прави разлику између три облика кривичних дела лишења живота. Као и раније, и данас законодавац разликује „обично“ убиство, тешко (квалификовано) убиство и привилегована убиства. Када је реч о тешком убиству, бројним променама у нашем кривичном законодавству повећавао се број облика овог тешког кривичног дела. Па тако, КЗ из 1860. године предвиђао је три облика, КЗ из 1929. и 1951. године пет облика, а КЗ из 1977. године седам облика (Ђорђевић, 2016: 248).

Данас, кривично дело тешког убиства подразумева чак једанаест облика, с тим што је првобитно било предвиђено девет, а изменама КЗ из 2009. године уведене су још две инкриминације. Дакле, појам тешког убиства, са великим бројем различитих облика, доста је широко одређен, што углавном може имати своје оправдање са аспекта казнене политике и сузбијања убистава уопште.

Полазећи од квалификаторних околности, поједине облике тешког убиства можемо груписати у четири групе. Тако, према начину извршења (убиство на свиреп или подмукао начин), према побудама из којих је дело извршено (убиство из користољубља, ради извршења или прикривања другог кривичног дела, из безобзирне освете или из других ниских побуда), околности под којима је учињено (убиство при безобзирном насилничком понашању) или својству пасивног субјекта (убиство службеног или војног лица при вршењу службене дужности; убиство судије, јавног тужиоца, заменика јавног тужиоца или полицијског службеника; убиство лица које обавља послове од јавног значаја у вези са пословима које обавља; убиство детета или бремените жене; убиство

² Кривични законик Републике Србије (Службени гласник РС, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14 и 94/16).

члана своје породице кога је учинилац претходно злостављао) (Коларић, 2008: 200). Поред набројаних постоје и они облици тешког убиства који су заправо стицај убиства и неког другог кривичног дела (убиство при коме је са умишљајем доведен у опасност живот још неког лица, убиство више лица и убиство при разбојништву или разбојничкој крађи). Инкриминација ових последњих облика тешког убиства последица је немогућности да се за наведена дела у стицају изрекне казна затвора у трајању од 30 до 40 година (Ђорђевић, 2016: 249).

ТЕШКО УБИСТВО

Ко другог лиши живота на свиреп или подмукао начин

Наша правна теорија и судска пракса сагласне су да овај облик тешког убиства има своју субјективну и објективну компоненту. Објективно посматрано, за убиство на свиреп начин потребна је свирепост која прелази ону меру свирепости која редовно прати дело насилног лишења живота (Срзентић и сар., 1981: 111), односно да сам начин извршења задаје жртви патње, које по трајању и интензитету прелазе оквир редовних патњи код лишења живота (Златарић, 1958: 66). Субјективна компонента подразумева да је учинилац свестан да жртви наноси тешке болове или патње и да жели (хоће) да такве болове, односно патње наноси жртви или да је свестан да услед његових радњи могу наступити тешки болови, односно патње жртве и да на то пристаје (Срзентић и сар., 1981: 112). То значи да се убиство на свиреп начин може извршити не само директним већ и евентуалним умишљајем.

Убиством на подмукао начин сматра се оно лишавање живота које је извршено на прикривен, потајан начин, при коме је учинилац испојио посебну лукавост или препреденост. Дакле, и овде имамо објективну и субјективну компоненту, и то објективну која се огледа у начину деловања и субјективну која се огледа у нарочито испољеној препредености учиниоца (Лазаревић, 2006: 347). Овај облик тешког убиства може бити извршен са директним или евентуалним умишљајем (Срзентић и сар., 1981: 113), с тим што има ставова да је ово дело могуће извршити само са директним умишљајем (Златарић, 1958: 77).

Примери из судске праксе:³

- Иако је реч о крајње неуобичајеном начину извршења кривичног дела, који код сваког просечног човека изазива згражавање, нарочито имајући на уму да је жртви извршено одсецање главе, те да је након извршења кривичног дела тело жртве запаљено, Апелациони суд је мишљења да првостепени суд оправдано није закључио ни да је испуњена друга компонента елемента свирепости – постојање субјективног елемента, који се огледа у свести и вољи извршиоца да мучи жртву (пресуда Апелационог суда у Београду Кж. 1 бр. 767/14 од 26. марта 2015. године).
- Наводи тужиоца да је оптужени лишио живота оштећеног на подмукао начин нису основани, поред осталог и зато што такво поступање оптуженог није у складу са психолошком структуром његове личности, коју је првостепени суд утврдио на основу налаза и мишљења комисије вештака психијатара (пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж. 1 бр. 774/16 од 15. јула 2016. године).
- Приликом оцене и разграничења обичног убиства и убиства на свиреп начин полази се од оцене објективних околности, које се састоје у тежини проузрокованих мука, патњи и болова жртве и субјективних околности, које се огледају у неосетљивости учиниоца или у његовој жељи да жртви задаје болове и муке, а при томе и у осећају задовољства таквим начином лишења живота (пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж. бр. 1990/12 од 26. јуна 2013. године).
- Код убиства на подмукао начин потребно је да се дело врши на посебно прикривен начин и да је учинилац испољио лукавост и препреденост који превазилазе нормалну обазривост приликом извршења овог дела (пресуда Вишег суда у Краљеву 2К. бр. 69/11 од 24. јула 2012. године).
- За лишење живота на свиреп начин потребно је да истовремено буду остварене како објективна компонента, односно да су жртви нанете непотребне патње, тачније оне патње које превазилазе патње које прате свако лишавање живота, тако и субјективна компонента, односно да оптужени има жељу да жртви задаје муке, патње и болове, па чак и да осећа задовољство таквим начином лишења живота оштећеног (пресуда Вишег суда у Шапцу 4К. бр. 153/11 од 18. априла 2012. године).
- У конкретном случају испуњена су оба елемента потребна за по-

3 Више о томе: Турањанин и сар., 2017.

стојање квалификаторне околности кривичног дела убиства на подмукао начин, и то објективни – јер је радња извршења предузета потајно и прикривено у време и околностима када жртва није очекивала да ће бити нападнута, а све у циљу да се олакша извршење дела, и субјективни – јер су лукавост и препреденост у поступању оптуженог изражени у већем степену од уобичајеног, будући да је поступао на подмукао начин с циљем да оствари намеру и покојног лиши живота (пресуда Апелационог суда у Београду Кж. 1 бр. 896/14 од 13. октобра 2014. године).

- Убиство жртве током спавања, искоришћавањем њеног стеченог поверења које је било засновано на дужем односу, проистеклом у брачној заједници која је трајала, због чега жртва није имала разлога да очекује напад, представља убиство на подмукао начин (пресуда Окружног суда у Лесковцу К. бр. 52/07 од 26. децембра 2007. године).
- Свирепост, као облик и квалификаторно обележје кривичног дела тешког убиства, одликује се објективно тежином проузрокованих патњи и начином наношења повреде, а субјективно у свести и хтењу оптуженог да оштећеном нанесе интензивне и тешке муке и физичке и душевне болове или да постепено и мрцварењем лиши живота оштећеног (пресуда Апелационог суда у Нишу Кж. 1 бр. 4309/10 од 18. априла 2011. године).
- За постојање свирепости, као објективног обележја кривичног дела, битно је да су болови и патње које оштећено лице трпи јаког интензитета, при чему болови и патње могу трајати и краће време (решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж. 1 бр. 1314/14 од 20. октобра 2014. године).
- Оптужени је покушао да лиши живота оштећеног на подмукао начин, тако што му је периодично сипао мање дозе отрова у напите које је оштећени конзумирао (пресуда Окружног суда у Зрењанину К. бр. 2/09 од 23. априла 2009. године).

Ко другог лиши живота при безобзирном насилничком понашању

Убиство при безобзирном насилничком понашању уведено је у наш правни систем 1977. године, уз образложење да је потребна појачана заштита грађана, јер је седамдесетих година забележен пораст насилничког криминалитета. Сматрало се да постојеће инкриминације нису довољне да се грађани заштите од све већег пораста убистава која су вршена без озбиљнијег повода, разлога и мотива (Коларић, 2014: 106).

Постојање овог кривичног дела претпоставља три квалификаторна обележја: постојање насилничког понашања, да је такво понашање безобзирно и да је неко лице лишено живота баш при таквом понашању. У најширем смислу посматрано, насилничко понашање је физичко и психичко малтретирање другог лица. У теорији преовлађују ставови да се поједини облици у којима се ово понашање манифестује имају ценити на основу одредаба чл. 344 КЗ, којима је прописано кривично дело насилничко понашање. Но, за разлику од кривичног дела насилничко понашање, да би постојало кривично дело тешког убиства, потребно је да такво понашање буде безобзирно (Лазаревић, 2006: 348–350). Иако свако насилничко понашање садржи елементе безобзирности, односно грубости, па је стога тешко разликовати насилничко понашање од таквог понашања које је и безобзирно, очигледно да је законодавац на овај начин желео да нагласи да је овде реч о вишем степену насиља, оном које превазилази редовно насиље. Имајући у виду овако уопштене законске одредбе, тим пре је значај судске праксе велики (Коларић, 2014: 109).

Примери из судске праксе:⁴

- Безобзирно насилничко понашање као квалификаторна околност подразумева да учинилац није мотивисан посебним мотивом, односно посебним побудама за извршење дела и да оштећени није дао повода за поступање учиниоца (пресуда Апелационог суда у Нишу 4Кж. 1 бр. 2778/12 од 27. септембра 2012. године).
- Убиство при безобзирном насилничком понашању представља двоактно кривично дело, које се састоји из две нужно повезане делатности – из насилничког понашања које је по степену, тежини и дужини трајања, односно проузрокованим последицама, добило карактер безобзирног насилничког понашања (пресуда Окружног суда у Лесковцу К. бр. 98/07 од 02. јуна 2008. године).

⁴ Више о томе: Турањанин и сар., 2017.

- Оптужени је кривично дело извршио при безобзирном насилничком понашању, што се утврђују из чињенице да оштећени није дао никакав повод да га оптужени вређа и прети му убиством, при томе га је тукао пиштољем и пивском флашом по глави, пуцао у зид у непосредној близини оштећеног, те и његове другове постројио уза зид, нишанећи пиштољем и претећи им, тако да је оптужени показао крајњи недостатак самокритичности и обести према другима (пресуда Окружног суда у Пожаревцу К. бр. 29/07 од 12. јуна 2017. године).
- Безобзирност у смислу кривичног дела тешког убиства из чл. 114, ст. 1, тач. 2 КЗ подразумева испољавање крајње равнодушности према туђим добрима, вршење дела из обести, из рушилачких нагона, при чему за извршење дела жртва не даје никакав повод, а испољено насиље превазилази меру насиља која је иначе присутна приликом извршења кривичног дела убиства (пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж. 1 бр. 3594/13 од 26. децембра 2013. године).
- Безобзирно насилничко понашање као квалификаторна околност представља понашање у којем учинилац грубо вређа или злоставља другог, врши насиље, изазива тучу, дрско и безобзирно се понаша, при чему значајније угрожава мир и спокојство грађана (пресуда Окружног суда у Сомбору К. бр. 112/10 од 17. августа 2008. године).

Ко другог лиши живота и при том са умишљајем доведе у опасност живот још неког лица

Код овог облика кривичног дела учинилац једном радњом умишљајно производи две последице, лишавање живота једног лица и опасност за живот другог лица, с тим што настала опасност мора бити конкретна, а не апстрактна. Умишљај може бити директни и евентуални, и то како у односу на лишење живота, тако и на насталу опасност по живот другог лица. Најчешћа ситуација је да учинилац наступа са директним умишљајем у односу на лишење живота, а да је при томе свестан да таквом радњом може довести у конкретну опасност и живот другог лица, па је на то пристао (Срзентић и сар., 1981: 116).

Овде треба указати на неколико специфичних ситуација. Па тако, уколико би у односу на довођење у опасност живота другог лица постојао нехат, не би се радило о овом кривичном делу, већ о стицају обичног или тешког убиства и нехатног изазивања опште опасности. Уколико је умишљајем обухваћена и смрт неког другог лица, неће постојати овај об-

лик тешког убиства, већ свршено или покушано дело убиства више лица, зависно од тога да ли је наступила смрт још неког лица. Најзад, уколико се смрт другог лица може приписати нехату учиниоца, онда ће постојати стицај обичног убиства и убиства из нехата (Лазаревић, 2006: 351).

Ко другог лиши живота при извршењу кривичног дела разбојништва или разбојничке крађе

Убиство при извршењу кривичног дела разбојништва или разбојничке крађе заправо је стицај убиства и разбојништва, односно разбојничке крађе, који је законодавац прописао као посебно кривично дело. Разлоге за овакво поступање треба тражити у томе што је код стицаја, па чак и више тешких кривичних дела, немогуће одредити казну затвора у трајању од 30 до 40 година. Убиство при разбојништву, односно разбојничкој крађи, као посебно кривично дело, прописано је и у појединим упоредним правима, као што је руско. Но, у већем броју страних права, ово кривично дело је прописано као тежи облик кривичног дела разбојништва, односно разбојничке крађе (тако је у француском, аустријском, већини правних система региона итд.). С друге стране, постоје и системи у којима се овај облик тешког убиства подводи под неке друге облике тешког убиства (немачко или италијанско право), односно правни системи у којима се сваки облик убиства подводи под опште дело убиства, за које је предвиђена максимална казна затвора (нпр. шведско право) (Ђорђевић, 2016: 249–250).

Овај облик тешког убиства у наш правни систем уведен је Кривичним закоником 2005. године, с тим што је суштински оно и раније постојало у оквиру одредаба о тешким случајевима разбојничке крађе и разбојништва. По својој природи то је сложено кривично дело, јер се састоји из кривичног дела убиства и кривичног дела разбојништва или разбојничке крађе (која су такође сложена кривична дела и састоје се из крађе и принуде). Убиство у оквиру овог кривичног дела има све опште одлике кривичног дела убиства, с тим што се може догодити да оно има карактер неког од других облика тешког убиства (Ђорђевић, 2016: 251). У овом последњем случају неће постојати стицај два облика тешког убиства, већ ће постојати само једно кривично дело, па би постојао привидни стицај по основу алтернативитета (Стојановић, 2012б: 213). Кривично дело убиства врши се са умишљајем, било директним или евентуалним, док би у случају нехата постојао стицај разбојништва,

односно разбојничке крађе и нехатног лишења живота (Ђорђевић, 2016: 252). Убиство треба да је извршено при вршењу разбојништва, односно разбојничке крађе, а лице које је лишено живота не мора да буде и лице чија је ствар предмет кривичног дела, односно од кога се ствар одузима, већ то може да буде и неко друго лице које се нашло на месту догађаја (Ђорђевић, 2016: 252).

Треба напоменути да се у теорији поставља питање да ли се овај облик тешког убиства могао подвести под већ постојећи облик лишења живота из користољубља, односно ради извршења или прикривања другог кривичног дела. Ово посебно, јер слична решења успешно постоје у упоредном праву (Ђорђевић, 2016: 257).

Примери из судске праксе:⁵

- Неосновани су наводи жалбе да је мањи степен кривице оптуженог уколико се ради о лишењу живота приликом извршења кривичног дела разбојништва или разбојничке крађе у односу на степен кривице у случају лишења живота из користољубља, имајући у виду да је за оба облика кривичног дела прописана идентична затворска казна, при чему се оба квалификована облика могу извршити само са умишљајем као обликом кривице (пресуда Апелационог суда у Београду Кж. 1 бр. 4583/13 од 14. новембра 2013. године).
- Када учинилац лиши друго лице живота приликом извршења кривичног дела разбојништва, тада је кривично дело разбојништва обухваћено кривичним делом тешког убиства и стицај између истих кривичних дела јесте привидан (пресуда Апелационог суда у Београду Кж. 1 бр. 1315/11 од 10. маја 2011. године).

Ко другог лиши живота из користољубља, ради извршења или прикривања другог кривичног дела, из безобзирне освете или из других ниских побуда

Убиство је учињено из користољубља уколико је лишавање живота другог лица остварено ради постизања материјалне користи, за себе или другог. Корист се може састојати у повећању имовинског стања или очувању постојећег имовинског стања од штете или губитка (Срзентић и сар., 1981: 116). Сматра се да користољубље као квалификаторна окол-

⁵ Више о томе: Турањанин и сар., 2017.

ност постоји и ако се лишавање живота врши ради обезбеђења основних егзистенцијалних потреба, с тим што се наведена околност може узети у обзир приликом одмеравања казне (Стојановић, 2012: 397).

Код убиства које је учињено ради извршења или прикривања другог кривичног дела није од значаја да ли је убиство извршено да би се себи или другом омогућило да изврши неко кривично дело, односно да би се убиством прикрило своје или кривично дело неког другог. Такође, није од значаја да ли је кривично дело које се прикрива извршено чињењем или нечињењем, да ли је учињено са умишљајем или из нехата, да ли је покушано или свршено. Исто важи и за убиство које је учињено ради извршења другог кривичног дела, али свакако да није могуће убиство у намери да се изврши друго кривично дело из нехата (Срзентић и сар., 1981: 117–118).

Код убиства из безобзирне освете потребно је најпре разграничити обичну од безобзирне освете, при чему као критеријум треба узети несразмеру између насталог и оног зла које се врши кроз освету. Ова несразмера мора бити очигледна. Поред тога, и неке друге околности могу бити релевантне при оцени да ли је освета безобзирна, као нпр. веома дуг протек времена од причињеног зла, освета убиством лица које није имало никакве везе са причињеним злом и сл. (Стојановић, 2012: 398).

Када је реч о ниским побудама, може се рећи да се овим појмом обухватају остали случајеви убиства који се врше из неморалних побуда, а није реч о користољубљу и безобзирној освети. Ниске побуде одражавају слаб карактер личности, његову аморалност, бескрупулозност и сл. (Лазаревић, 2006: 354). Потребно је да се нека побуа налази високо на скали негативног моралног вредновања да би се сматрала ниском у смислу ове квалификационе околности. Тешко је рећи где је та граница, због чега судска пракса у овом случају посебно добија на значају (Стојановић, 2012: 399).

Примери из судске праксе:⁶

- Правилан је закључак првостепеног суда да је оптужени лишио живота оштећеног из ниских побуда – безобзирне освете због изгубљене парнице, коју је дуго водио са сада покојним оштећеним (пресуда Апелационог суда у Београду Кж. 1 бр. 1404/13 од 23. маја 2013. године).
- Ниске побуде су такви мотиви који ни према најстрожим критеријумима не могу бити достојни човека и у супротности су са друштвеним схватањима о људском моралу, односно то су поступања која

⁶ Више о томе: Турањанин и сар., 2017.

- изражавају моралну нискост учиниоца (пресуда Вишег суда у Ужицу К. бр. 9/12 од 22. марта 2012. године).
- То што је оптужена лишила живота новорођенчад само зато што су женског пола не представља околност која указује на то да је кривично дело учинила из ниских побуда (пресуда Вишег суда у Ужицу К. бр. 9/12 од 22. марта 2012. године).
 - Оптужени је дело починио из безобзирне освете, јер штета која му је причињена сечом стабала никако се не може поредити и мерити са људским животом (пресуда Окружног суда у Прокупљу К. бр. 20/08 од 26. фебруара 2009. године).
 - Убиство из безобзирне освете јесте оно убиство које је мотивисано аморалном побудом – жељом да се другоме врати какво зло за које оптужени сматра да му је нането или му је објективно нането, а да се при томе враћање, односно освета јавља као безобзирна (пресуда Окружног суда у Прокупљу К. бр. 47/08 од 17. фебруара 2009. године).
 - Оптужени је оштећену лишио живота из ниских побуда, односно зато што није прихватио став оштећене да не жели више да буде са њим у вези (пресуда Вишег суда у Зрењанину ЗК. бр. 77/13 од 27. јануара 2014. године).
 - Код тешког убиства из користољубља убиство би било начин да се оствари неки користољубиви циљ, као што је нпр. постизање наслеђа, избегавање враћања дуга, убиство за награду и слично (пресуда Вишег суда у Ваљеву К. бр. 18/13 од 22. априла 2013. године).
 - Према општеприхваћеном ставу, појам освете подразумева наносење зла за претрпљено зло, при чему је за постојање безобзирне освете потребно да постоји знатна, изразита и очигледна несразмера између убиства и оног зла које је оптуженом нането, дакле оног зла за које се убиством свети (решење Апелационог суда у Крагујевцу Кж. 1 бр. 391/14 од 12. маја 2014. године).
 - За постојање кривичног дела тешког убиства из чл. 114, ст. 1, тач. 5 КЗ није од значаја да ли је користољубива корист и остварена (пресуда Вишег суда у Краљеву ЗК. бр. 18/12 од 28. децембра 2012. године).

**Ко лиши живота службено или војно лице
при вршењу службене дужности;
Ко лиши живота судију, јавног тужиоца,
заменика јавног тужиоца или полицијског службеника
у вези са вршењем службене дужности;
Ко лиши живота лице које обавља послове од јавног значаја
у вези са пословима које то лице обавља**

Ова три облика тешког убиства одликује пре свега својство пасивног субјекта, али и околности под којима се врши лишавање живота (Лазаревић, 2006: 355), због чега их у раду заједнички и разматрамо. Пасивни субјект су службена или војна лица, а од 2009. године то су и судије, јавни тужиоци, заменици јавног тужиоца и полицијски службеници, као и лица која обављају послове од јавног значаја. Измена КЗ је посебно значајна за последњу категорију лица, јер су се носиоци правосудних функција и полицијски службеници раније могли подвести под појам службених лица. Иначе, све набројане пасивне субјекте треба ценити у складу са њиховим одређењем прописаним у чл. 112 КЗ.

Битна околност јесте да се убиство службеног или војног лица врши при вршењу службене дужности, а убиство осталих у вези са вршењем службене дужности. Но, треба истаћи да убиство носиоца правосудних функција или полицијског службеника при вршењу службених дужности има се квалификовати као тешко убиство из тачке 6, с обзиром на то да наведена лица имају и својство службеног лица (Стојановић, 2012: 400). То значи да се кривичноправна заштита наведених лица проширује, јер тешко убиство ће постојати без обзира да ли је лишење живота извршено при вршењу или у вези са вршењем службене дужности.

Када је реч о лицима која обављају послове од јавног значаја, као и код службених и војних лица, потешкоће задаје непрецизност појма „посао од јавног значаја“, који је дат у одредбама чл. 112, ст. 32 КЗ. При томе, потешкоће су и последица околности да овај облик тешког убиства у нашој судској пракси постоји један кратак период, па се суочавамо и са недостатком судске праксе која би сигурно део недоумица решила.⁷ Такође, тешко убиство постоји уколико је лице које обавља послове од јавног значаја лишено живота у вези са пословима које обавља, иако, крими-

⁷ Имајући у виду да је оштећени, сада покојни, по професији био лекар који је дуго година радио у здравственом центру, дакле обављао посао од јавног значаја који је везан за здравље људи, то је правилан закључак првостепеног суда да се у конкретном случају ради о кривичном делу тешког убиства из чл. 114, ст. 1, тач. 8 КЗ (пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж. 1 бр. 211/15 од 26. марта 2015. године). Види: Турањанин и сар., 2017: 202.

нално-политички посматрано, код неких послова од јавног значаја има више оправдања да се појачана кривичноправна заштита пружи када је лишење живота извршено при вршењу тих послова (Стојановић, 2012: 401). Постоје ставови да је ова одредба добар пример који потврђује да је кривично право у последњем периоду у фази експанзионизма и претеране кривичноправне интервенције (Коларић: 2014: 154).

Ко лиши живота дете или бремениту жену

Ово кривично дело је одређено карактером субјекта према коме се врши, а то је дете или бременита жена. Појам детета се тумачи у смислу чл. 112, ст. 8 КЗ, као лице млађе од 14 година, а за појам бремените жене није од значаја у којој се фази трудноће налазила бременита жена. Учињоца овог кривичног дела одликује безобзирност и безосећајност, јер кривично дело врши са свешћу да радњу дела предузима према детету или према бременитој жени. Уколико не зна да је пасивни субјект дете, односно бременита жена, неће постојати тешко убиство у овом облику, али свакако да се наведене околности могу узети као отежавајуће приликом одмеравања казне (Стојановић, 2012: 401).

Ко лиши живота члана своје породице којег је претходно злостављао

Код овог облика убиства постоје две квалификаторне околности, и то пасивни субјект, који је члан породице, и начин извршења (Лазаревић, 2006: 357). Појам породице треба схватити на начин како је он одређен у чл. 112, ст. 28 КЗ. Ово кривично дело тешко је раздвојити од кривичног дела насиље у породици из чл. 194 КЗ. Но, није неопходно да је учинилац кривичног дела убиства претходно учинио и кривично дело насиље у породици. Довољно је да претходно постоји злостављање, психичко или физичко, али није довољно да је оно једнократно, већ је потребно да је оно континуирано, што ће опет довести и до остваривања обележја кривичног дела насиље у породици. Треба нагласити да најтежи облик кривичног дела насиље у породици из чл. 194, ст. 4 КЗ представља кривично дело квалификовано тежом последицом, што би значило да у том случају у односу на члана породице мора постојати нехат (Стојановић, 2012: 402).

Примери из судске праксе:⁸

- Оптужени није учинио кривично дело из чл. 114, ст. 1, тач. 10 у вези са чл. 30 КЗ, односно није покушао да лиши живота члана своје породице којег је претходно злостављао, с обзиром на то да оптужени и оштећена, као бивши супружници, нису живели у заједничком домаћинству, па тако није испуњен услов из чл. 112, ст. 28 КЗ (пресуда Вишег суда у Зрењанину 2К. бр. 78/13 од 29. октобра 2013. године).
- За постојање овог кривичног дела није неопходно да је оптужени према оштећеној претходно извршио кривично дело насиље у породици из чл. 194 КЗ, већ је довољно да је извршењу овог квалификованог облика кривичног дела убиства претходило континуирано и систематско злостављање чланова породице, које се огледа у наносењу физичког и психичког бола, а што се у конкретном случају несумњиво утврђује из исказа сведока оштећене (пресуда Апелационог суда у Београду Кж. 1 бр. 428/14 од 17. априла 2014. године).
- Да је оптужени мајку, као члана породице, претходно злостављао, суд је утврдио на основу делова исказа самог оптуженог и на основу исказа сведока (пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж. 1 бр. 2485/12 од 13. јуна 2012. године).
- Изрека побијане пресуде разумљива је и садржи све чињенице и околности које чине законска обележја тешког убиства из чл. 114, ст. 1, тач. 10 КЗ, односно у изреци пресуде прецизно су наведене радње којима је оптужени злостављао своју покојну супругу, као и период у коме је то чинио (пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж. 1 бр. 656/15 од 21. августа 2015. године).
- Уколико постоји велика дистанца у времену између злостављања члана породице и убиства, онда се не би могло говорити о кривичном делу тешког убиства (пресуда Апелационог суда у Нишу 2Кж. 1 бр. 848/15 од 06. октобра 2015. године).
- Да је оптужени злостављао оштећену наносећи јој физичке и психичке патње, суд је утврдио на основу исказа сведока (пресуда Вишег суда у Зрењанину 1К. бр. 92/11 од 09. децембра 2011. године).
- За утврђивање постојања претходног злостављања члана породице пре убиства није нужно да извршилац буде и правноснажно осуђен за кривично дело насиље у породици или за коју другу радњу насиља са елементима прекршаја или кривичног дела (пресуда Вишег суда у Крагујевцу 2К. бр. 147/14 од 15. маја 2015. године).

⁸ Више о томе: Турањанин и сар., 2017.

Ко са умишљајем лиши живота више лица, а не ради се о убиству на мах, убиству детета при порођају или лишењу живота из самилости

Ово је специфичан облик тешког убиства будући да је заправо реч о стицају два или више умишљајних убистава, који се квалификују као једно, тешко убиство (Лазаревић, 2006: 356). Посебно је специфично питање покушаја кривичног дела. Па тако, покушај би постојао не само у случају када ниједно лице није лишено живота, иако је започета радња извршења која је била управљена на лишавање живота више лица, већ и уколико је једно лице лишено живота, а убиство другог или других лица је остало у покушају, при чему је умишљај био управљен на лишавање живота више лица (Стојановић, 2012: 404). Чини се да је практична потреба за увођење овог облика убиства у наше кривично право последица чињенице да у случају да је извршено два или више убиства, у недостатку других квалификаторних околности који та убиства чине тешким, било немогуће применом принципа апсорпције одмерити адекватну казну. Но, у теорији се с правом поставља питање да ли је овај проблем било боље превазићи изменом одредаба о одмеравању казне за дела у стицају, него ли подвођењем оваквог понашања под одредбе о кривичном делу тешког убиства.

Примери из судске праксе:⁹

- Код кривичног дела тешког убиства из чл. 114, ст. 1, тач. 11 КЗ није од значаја да ли је последица остварена једном делатношћу или са више одвојених радњи, односно није неопходно да је учинилац код свих извршених убистава имао својство извршиоца, већ он мора бити субјекат (извршилац, подстрекач или помагач) код умишљајног лишавања живота више лица (пресуда Апелационог суда у Нишу 2Кж. 1 50/16 од 09. фебруара 2016. године).
- Правилно је првостепени суд утврдио да је у односу на малолетног оштећеног оптужени поступао са евентуалним умишљајем, јер је био свестан да оваквим својим поступањем на шеталишту, које је препуно људи у баштама кафића и оних који су пролазили улицом и који су се кроз гужву тешко пробијали, може да доведе у опасност живот још неког лица, а да је на наступање овакве последице он пристао (пресуда Апелационог суда у Београду Кж. 1 бр. 43/14 од 13. фебруара 2014. године).

⁹ Више о томе: Турањанин и сар., 2017.

- За постојање кривичног дела из чл. 114, ст. 1, тач. 11 КЗ потребно је да је умишљај оптуженог био управљен на лишење живота више лица, због чега није потребно утврђивање мотива извршења овог кривичног дела, што је обавеза када су у питању друге квалификационе околности кривичног дела из чл. 114 КЗ (пресуда Вишег суда у Сремској Митровици К. бр. 84/12 од 24. децембра 2013. године).

ЗАКЉУЧАК

У српском кривичном праву кривично дело тешко убиство доста се широко одређује, односно прописивањем великог броја појавних облика. Сви појединачни појавни облици могу се груписати према различитим критеријумима. Не би било погрешно закључити да је тенденција ширења појединачних облика тешког убиства у нашем праву присутна већ век и по. Суштински, то је последица потребе да се право на живот, као најзначајније људско право, заштити на најбољи начин. С друге стране, оваква тенденција у себи носи опасност да кривичноправна интервенција постане претерана. Па тако, поставља се питање да ли се поједини облици тешког убиства могу подвести под неке облике који су већ раније постојали, као нпр. однос убиства из користољубља са убиством при извршењу разбојништва или разбојничке крађе или чак убиства ради извршења или прикривања другог кривичног дела. Такође, поставља се питање да ли је убиство више лица, које заправо представља стицај више убистава, било боље третирати кроз одредбе о тешком убиству или измене одредаба о одмеравању казне за дела у стицају. Но, чини се да су ове дилеме више теоријске, а мање практичне. Оно што је важно јесте да је наш законодавац велики број радњи лишења живота подвео под тешко убиство и тиме створио могућност изрицања најтеже казне. Чини се мање значајним да ли се такав ефекат могао постићи на неки други, једноставнији начин.

Најзад, треба указати на велики значај судске праксе код овог кривичног дела. То је последица већ поменуте чињенице да се тешко убиство код нас манифестује кроз чак једанаест облика, а посебно чињенице да су поједини облици уведени у наше законодавство тек последњих година.

СПИСАК ЛИТЕРАТУРЕ

- Ђорђевић, Ђ. (2016). Убиство при разбојништву и разбојничкој крађи. У *Кривичноправни инструменти супротстављања тероризму и другим кривичним дјелима насилничког карактера*. (стр. 244–258). Теслић.
- Златарић, Б. (1958). *Кривични законик у практичној примјени: посебни дио*. Загреб: Народне новине.
- Игњатовић, Ђ. (2011). *Криминологија*. Београд: Досије студио.
- Коларић, Д. (2008). *Кривично дело убиства*. Београд: Службени гласник.
- Коларић, Д. (2015). Кривична дела убиства *de lege lata* i *de lege ferenda*, НБП, 20(2), 145–165.
- Лазаревић, Љ. (2006). *Коментар Кривичног законика Републике Србије*. Београд: Савремена администрација.
- Срзентић, Н., Стајић, А., Краус, Б., Лазаревић, Љ., Ђорђевић, М. (1981). *Коментар Кривичних закона СР Србије, САП Косова и САП Војводине*. Београд: Савремена администрација.
- Стојановић, З. (2012). *Коментар Кривичног законика*. Београд: Службени гласник.
- Стојановић, З. (20126). *Кривично право: општи део*. Београд: Правна књига.
- Турањанин, В., Воштинић, М., Ђорђевић, Д. (2017). *Кривична дела убиства у судској пракси*. Београд: Службени гласник.

THE CRIME OF MURDER IN SERBIAN LEGISLATION AND JURISPRUDENCE

Mirko Voštinic
Higher Prosecutor Office in Kraljevo

Summary

In this work an author deals with the crime of murder, first briefly pointing out to the basic theoretical features of its manifestations. The qualified act of the murder is the result of the legislative intervention. There is the fact that there exist certain features of the murder that make this type of murder heavy. In the Serbian positive law, the heavy murder occurs in the eleven forms, which is partly the consequence of the society's need to protect the most valuable human right, the right to life. However, regardless to the fact that the deprivation of life is, in general, the subject of the large number of theoretical works and, unfortunately, ubiquitously in practice, there are still problems and concerns about the judicial application of the certain provisions. Therefore, as well as due to already mentioned fact that the criminal offence of heavy murder occur in the large number of manifestation, jurisprudence take a significant place in this work.

Key words: *murder, deprivation of life, crime, jurisprudence*